

גמ' קידושין (ו): - כסף שיש בו הנאה
רב דניאל שטיין

א. רמב"ם (פ"ה אישות הט"ו) - המקדש בהנאת מלוה הרי זו מקודשת, כיצד כגון שהלוה אותה עתה מאתים וזו ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת זמן שארויה לך במלוה זו שתהיה בידך כך וכך יום ואיני תובעה ממך עד זמן פלוני הרי זו מקודשת, שהרי יש לה הנאה מעתה להשתמש במלוה זו עד סוף זמן שקבע, ואסור לעשות כן מפני שהיא כרבית, ופירשו רבותי בהנאת מלוה דברים שאין ראוי לשמען. [השגת הראב"ד] ופירשו רבותי בהנאת מלוה דברים שאין ראוי לשמען. א"א הראשונים פירשו כגון שהגיע זמן המלוה ליפרע ומעותיו בידה מזומנים לפרוע והיא היתה נותנת מיד ברצון דינר למי שמאריך לה הזמן חדש אחד והאריך לה בשכר הקידושין מקודשת וזהו דארווח לה זימנא וכ"ש מה שכתב הוא. [מגיד משנה (שם) - ובהלכות פירש כגון דמטא זמניה למגבא מינה וארווח לה זמנא ואמר לה בההיא הנאה דמרווחנא לך עד זמן פלוני מיקדשת לי ואי קשיא לך היכי אלימא הנאת מלוה ממלוה גופה לא קשיא הנאת מלוה איתא ולהכי מתקדשת בה מלוה גופה ליתא דתקדיש בה דקי"ל מלוה להוצאה ניתנה ע"כ לשון ההלכות. ויש מי שכתב דלפירוש זה כ"ש אם מחל לה המלוה בעצמה ואמר לה התקדשי לי בשכר הנאת המחילה שהיא מקודשת ורבינו ז"ל לא ישרו בעיניו דברי ההלכות דא"א שתועיל יותר הנאת מלוה ממלוה עצמה וכיון דבשעת הקידושין אינו נותן לה דבר לא עדיף הרווחת זמן ממלוה גופה וכן דעת ר"ח ז"ל ולזה פירש הנאת מלוה שעתה נותן לה מעות בהלוואה ומרויח לה זמן שקובע לה לפרעון והרמב"ן והרשב"א ז"ל מסכימין לדעת ההלכות].

ב. רמב"ם (פ"ז מכירה ה"ד) - מי שהיה לו חוב אצל חבירו ואמר לו מכור לי חבית של יין בחוב שיש לי אצלך ורצה המוכר, הרי זה כמי שנתן הדמים עתה, וכל החוזר בו מקבל מי שפרע, לפיכך אם מכר לו קרקע בחובו אין אחד מהן יכול לחזור בו ואף על פי שאין מעות המלוה מצויות בשעת המכר. [השגת הראב"ד] מי שהיה לו חוב וכו'. א"א לא ידעתי זה למה שהרי הושו הגאונים כלם מלוה להוצאה ניתנה ואינה כנתנת מעות כלל והכי אמרינן בקדושין ושויים במכר שזה קונה ואי מלוה להוצאה ניתנה במכר במאי קנה ואולי הטעהו הא דאמרינן מעמידין מלוה על הפירות והוא שיש לו וההיא לאו לענין קנייה מיירי אלא לאיסור רבית.

ג. ברכת שמואל (קידושין סי' ד') - מבואר בדעתו שהמלוה באמת נקרא גוף ממון שיש לו אצלה גוף ממון אלא דבקידושין בעינן גוף ממון קיים ליהנות בו, והכא אע"ג שיש לו אצלה גוף ממון מכ"מ אינו קיים ליהנות בידה וכו', וזהו סברתו גם לענין מלוה דלא מהני בקידושין אע"פ דלדעתיה דהרמב"ם חשוב הוא שלו לענין לקנות במכר אולם בקידושין לא מהני משום דבפרוטה דמגזה"כ בעינן דבר קיים ליהנות בו, ולפי"ז ניהא מה שבתחילת ההלוואה מקודשת דהא איכא דבר קיים ליהנות בו וזהו שכתב הרמב"ם שהרי יש לה הנאה מעתה להשתמש במלוה זו עד זמן שקבע.

ד. רמב"ם (פ"ו מלוה ולוה ה"ג) - הורו רבותי שהמלוה את חבירו ולאחר זמן תבע חובו ואמר לו הלוה דור בחצרי עד שאחזיר לך חובך ה"ז אבק רבית לפי שלא קצץ בשעת הלוואה שנאמר לא תתן לו בנשך. [השגת הראב"ד] הורו רבותי שהמלוה את חבירו עד שנאמר לא תתן לו בנשך. א"א חיי ראשי לא יפה הורו שאם הגיע זמן הפרעון וארווח ליה זמניה משום ההוא דירה כשעת מתן מעות דמאי וקידושין יוכיחו.

ה. קצות החשן (סי' רמ"א ס"ק ד') - כתב הרא"ש פרק לולב הגזול (סוכה פ"ג סי' ל') גבי אתרוג במתנה על מנת להחזיר וז"ל, וצריך שיתנהו לו במתנה גמורה על מנת שיחזיר ואחר שיצא בו צריך לחזור וליתנו לו במתנה בשעת חזרה, אבל אם אמר לו יהא במתנה עד שתצא בו ואח"כ יהיה שלי כבתחלה לא יצא בו דהוי כמו שאול, ותדע מדאמר לקמן (מו): לא ליקני איניש לולבא לינוקא ביומא טבא קמא דינוקא מיקני קני אקנויי לא מקני, ואם אינו צריך להחזיר במתנה נהי דקטן לאו בר אקנויי הוא ליקני ליה עד שיצא בו ולחזור לו ממילא, אלא ודאי צריך לחזור וליתנו במתנה וקטן לאו בר אקנויי הוא עכ"ל. וכ"כ הריטב"א בחידושי פ"ק דקידושין (ו): וז"ל, ומיהו מתנה על מנת להחזיר הקנאה גמורה היא וממון שלו, וכשמחזירה לו הקנאה גמורה בעי כשאר הקנאות דעלמא, ומסתברא שאם שעבדה לבע"ח הרי הוא משועבד ומחזיר וגובה ממנו לאחר חזרה עכ"ל. אמנם לולי דברי הרא"ש והריטב"א יראה לענ"ד דמתנה על מנת להחזיר הוא כמשמעו, ואין בו תנאי הקנאה אלא שנתן לו במתנה את האתרוג עד שיצא בו והוא מתנה גמורה וחלוטה עד הזמן.

ו. ח' הרמב"ן קידושין (שם) - והא דאמרינן הכא לפי שאין אשה נקנית בחליפין אינו מחזור שהרי לא בתורת חליפין קדש, אבל מקצת נוסחאות גורסין גזרה שמא יאמרו אשה נקנית בחליפין, וזו גירסא ישרה וזו גירסת רבינו האי גאון ז"ל בספר המקח.

ז. רמב"ם (פ"ה אישות הכ"ד) - האומר לאשה הרי את מקודשת לי בדינר זה על מנת שתחזיריהו לי אינה כ מקודשת בין החזירה בין לא החזירה, שאם לא החזירתו הרי לא נתקיים התנאי, ואם החזירתו הרי לא נהנית ולא הגיע לידה כלום.